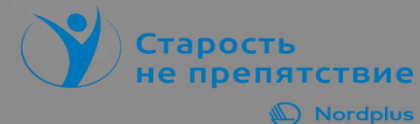

VALMIS ELAMISEKS JA VALMIS LAHKUMISEKS

SOTSIAALSED ASPEKTID JA TRADITSIOONID

Täiskasvanu surmakontseptsioon

- ❖ **Universaalsus** – kõik elav sureb mingil hetkel, surm on kõikehaarav, vältimatu
- ❖ **Pöördumatus** - surm on lõplik, organisme ei ole võimalik uuesti ellu äratada
- ❖ **Funktsionaalsuse puudumine** - surm tähendab kõikide füsioloogiliste funktsioonide lõppemist
- ❖ **Põhjuslikkus** - surma saabumiseks on bioloogilised põhjused
- ❖ **Personaalne surelikkus** - on seotud universaalsusega, kuid väljendab ka arusaama, et ka mina ise olen surelik ja suren mingil hetkel

Surm ja sotsiaalsed suhted

- ❖ Kõiki kogemusi inimese elus mõjutavad tema sotsiaalsed suhted
- ❖ Lähedase surma eel või järel tehakse sageli põhjalikke elumuutuseid
- ❖ Lapsevanema, õe-venna või lähedase inimese surm on seotud mitmete emotsionaalsete väljakutsetega:
  - Hirm
  - Süü
  - Ärevus
  - Abitus
  - Viha
  - Negatiivne stress
  - Depressioon
  - Muud psühholoogilised raskused

ARUTELU

Mõtiskle kaotuste üle, mida oled oma elus kogunud:

Kuidas need kogemused mõjutasid sinu suhteid ja sotsiaalset elu?

Kuidas toime tulid?

Matused

- ❖ Ainult inimene matab oma surnuid
- ❖ Inimene mattis surnud lähedase maha koos toidu, tööriistade ja ehetega mis tähendab, et hauatagune elu oli osa tema primitiivsest filosoofiast

Surmahirm

- ❖ Eksistentsiaalsed küsimused
- ❖ Väikseim hirmu tase on sügavalt usklike ja veendunud ateistide seas
- ❖ Hirm surma ees ja sellega seotud muud emotsioonid järgivad teatud kindlat mustrit (Kübler-Ross):
  - ❖ Šokk ja eitamine (mitte mina!)
  - ❖ Viha arstide, õdede, perekonna, sõprade ja Jumala vastu (miks mina?)
  - ❖ Kauplemine elu eest, enamasti läbi palve
  - ❖ Depressioon (ettevalmistav lein)
  - ❖ Aktsepteerimine

Surmakultuur Eestis (Ristolainen 2003)

- ❖ Tänapäeval ei seostu surmakultuur ainult rahvausundiliste arusaamadega, vaid hõlmab ka juriidilisi, meditsiinilisi, psühholoogilisi jms aspekte. Surmaga seotud temaatikat ei käsitata kitsalt, vaid kompaktselt, ühendades kõik valdkonnad ühise nimetaja – surmakultuur - alla.
- ❖ Aegade jooksul on eesti rahvausundis suhtumine surnusse muutunud. Üks püsivatest joontest on kartus surnute ees.
- ❖ Omane on olnud usk saatusesse- tänapäevalgi arvatakse, et elu juhib mingi kõrgem vägi.

Tõrjemaagilised toimingud

Inimese surma ja matustega on rahvatraditsioonis kaasnenud käitumisjuhised (käsud ja keelud) ning tõrjemaagilised toimingud, mille eesmärgiks on olnud:

- 1) surma kui nähtuse eemaldamine antud kohast;
- 2) surnu kahjuliku mõju vältimine/neutraliseerimine ja majandustulu säilitamine;
- 3) kurjade jõudude tõrje seoses laiba kaitsmisega;
- 4) surnu kodukäimise vältimine või lõpetamine.

Matuse traditsioonid ja kombed

- ❖ Enamikust matustest teatatakse ajalehes. Igaüks, kes surmakuulust näeb, võib leinatalitusele kohale minna – välja arvatud juhul, kui kuulutuses seisab, et ärasaatmine pole avalik.
- ❖ Inimese viimasele teekonnale saatmiseks on kaks põhilist matmisviisi:
  - ❖ Hauamatus ja tuhastamismatus
- ❖ Matused jagunevad kaheks:
  - ❖ kristlikud ja ilmalikud matused

Matusepäev

Linnas toimuvate matuste puhul levinud variant...

- ❖ Matusetalituse aeg ja koht
- ❖ See, kas pärast talitust minnakse lahkunu elukohast läbi
- ❖ Sõidukite kasutamine või soov läbida teatud vahemaa jalgsi
- ❖ Kalmistul kuluv aeg
- ❖ Peiede pidamise koht ja kestus

Matusetalituseks lastakse trükkida ka sobivate sümbolitega laululehed

Maal toimuvate matuste puhul levinud variant...

- ❖ Elukohast ärasaatmise algusaeg ja kestus
- ❖ See, kas pärast ärasaatmist minnakse lahkunu sünnikohast läbi
- ❖ Kirikus toimuva matusetalitluse algusaeg ja kestus
- ❖ Sõidukite kasutamine või soov läbida teatud vahemaa jalgsi
- ❖ Kalmistul kuluv aeg
- ❖ Peiede pidamise koht ja kestus

Matusetalituseks lastakse trükkida ka sobivate sümbolitega laululehed.

Matuselise etikett

- ❖ Kõige esimene leinamärk on vaikus
- ❖ Ruumi sisenedes minnakse kõigepealt kirstu juurde, seisatatakse hüvastijätuks selle jalutsis ning kaasasolev pärg, lille- või matusekimp asetatakse sobivale kohale
- ❖ Lilli ei panda puusärki
- ❖ Seejärel suundutakse kõige lähema leinaja juurde kaastunnet avaldama. Kaastundeavaldus kohapeal olgu lihtne ja napisõnaline. Vahel piisab ka käepigistusest.
- ❖ Teistele kirstu juures leinajatele avaldatakse kaastunnet kas käepigistuse või kummardusega, olenevalt sellest, kui hästi leinajat tuntakse.
- ❖ Matusete ei hilineta
- ❖ Matusetalituse ajal hoitakse lapsi enda juures ja kui nad muutuvad rahutuks, lahkutakse vaikselt
- ❖ Kirikus või muust ärasaatmiskohast kalmistule viidavat kirstu saadavad kõik matuselised

Matuselise etikett (jätk)

- ❖ Matustel kantakse ainult musti või tumedates toonides rõivaid. Suvel ka valget.
- ❖ Matuserongi ja kalmistul peetava leinatalituse korraldab kas kirikuõpetaja või ilmalik matusetalitaja
- ❖ Hauamatus - kalmistul peetaval matusetalitusel ei pea kõik osalema. Vana tava kohaselt lähevad sinna ainult peielauda kutsutud
- ❖ Tuhastamismatus - krematooriumi matusetalituseks on võimalik tellida nii kristlik kui ka ilmalik ärasaatmine
- ❖ Lilled (pärjad, kimbud) on kui viimane austuse (aga ka armastuse ja lugupidamise) avaldus lahkunule. Need tulevad südamest ja seega ei ole oluline lille sort ega värvus
- ❖ Eestlastel on iidne tava korraldada pärast matusetalitust lahkunu mälestuseks peiesid. Need peaksid toimuma vahetult pärast kalmistul peetud matusetalitust. Mälestuslõunast võtavad osa ainult kutsutud

ARUTELU

Milliste erinevate matusetraditsioonidega olete kokku puutunud?

TÄNAN OSALEMAST!